ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від __ _____ 2026 р. № _____

ПРОГРАМА
розвитку кадрових ресурсів у системі психічного здоров'я на 2027-2031 роки

Загальна частина

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, зростання кількості осіб з психічними розладами та психосоціальними труднощами, масове внутрішнє переміщення населення та хронічне перевантаження системи охорони психічного здоров'я зумовили суттєве зростання потреби у психічній допомозі з одночасним збільшенням кадрового дефіциту. За таких умов підходи, що ґрунтуються переважно на окремих професіях та фрагментарних рішеннях, не забезпечують належної доступності, наступності та якості послуг у сфері психічного здоров'я.

Підхід до розвитку кадрових ресурсів у системі охорони психічного здоров'я повинен ґрунтуватися на міжнародній практиці та рекомендаціях, зокрема Всесвітньої організації охорони здоров'я, відповідно до яких психічна допомога забезпечується системою кадрових ресурсів – сукупністю взаємопов'язаних груп фахівців та функціональних ролей, що виконують взаємодоповнювальні завдання в межах окремих напрямів охорони психічного здоров'я.

У системі охорони психічного здоров'я важлива роль відводиться не лише фахівцям з числа медичних працівників, але й фахівцям інших спеціальностей (психологам, соціальним педагогам, соціальним працівникам, капеланам та іншим), які забезпечують психосоціальну підтримку, психологічне консультування, психосоціальне відновлення, соціальний супровід, підтримку на рівні громад та міжсекторальну допомогу. Такі фахівці є невід'ємною складовою екосистеми психічного здоров'я та залучаються до надання послуг відповідно до визначених функціональних ролей, рівнів допомоги, компетентностей, а також вимог до підготовки та супервізії.

Забезпечення якості надання послуг у сфері психічного здоров'я нерозривно пов'язане з дотриманням фахівцями етичних норм та стандартів професійної поведінки. Етичність розглядається як системний елемент кадрової політики, що охоплює етичні стандарти професійної діяльності, механізми супервізії, безперервного професійного розвитку та управлінську відповідальність.

Невід'ємним та обов'язковим елементом функціонування екосистеми кадрових ресурсів у системі охорони психічного здоров'я є супервізія, що застосовується як інструмент професійної підтримки та забезпечення якості надання послуг у сфері психічного здоров'я.

Усе вищенаведене враховано під час визначення мети, напрямів, завдань та заходів з виконання Програми розвитку кадрових ресурсів у системі психічного здоров'я (далі – Програма).

Програма спрямована на формування, розвиток, утримання та належне управління кадровим потенціалом у системі охорони психічного здоров'я як наскрізним ресурсом, без якого реалізація державної політики у сфері психічного здоров'я є неможливою.

Програмою передбачено системний підхід до формування, розвитку та збереження кадрового потенціалу у системі охорони психічного здоров'я. Її положення поширюються на центральні та місцеві органи виконавчої влади, що формують і реалізують державну політику за окремими напрямами охорони психічного здоров'я, суб'єктів, які здійснюють кадрове, освітнє, наукове та методичне забезпечення системи охорони психічного здоров'я, у тому числі безперервний професійний розвиток, надавачів послуг у сфері психічного здоров'я незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, фахівців у сфері психічного здоров'я, включаючи осіб, які проходять військову або спеціальну службу на відповідних посадах, а також розробників професійних стандартів та освітніх програм.

Мета, принципи і строки реалізації Програми

Метою Програми є формування, розвиток і збереження стійкої, збалансованої та спроможної екосистеми кадрових ресурсів у сфері психічного здоров'я, здатної забезпечити доступні, безперервні, якісні та етично обґрунтовані послуги з психічного здоров'я для населення відповідно до реальних потреб, сучасних науково обґрунтованих підходів і міжнародних стандартів, подолання кадрової недостатності та нерівномірності кадрового забезпечення, розвиток моделей підтримки на рівні громад та міжсекторальної допомоги, інтеграцію медичних і немедичних фахівців у єдину систему, забезпечення належного рівня підготовки, безперервного професійного розвитку та супервізії, зміцнення етичних засад професійної діяльності, підвищення спроможності системи реагувати на наслідки збройної агресії, гуманітарні кризи та довготривалі психосоціальні виклики, а також створення умов для сталого розвитку кадрового потенціалу у сфері психічного здоров'я в довгостроковій перспективі.

Реалізація Програми ґрунтується на таких базових принципах та підходах:

багаторівневість, послідовність та безперервність надання допомоги у сфері психічного здоров'я;

міжсекторальна взаємодія із залученням сфери охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, ветеранської політики, сектору безпеки і оборони та органів місцевого самоврядування;

орієнтація на відновлення, соціальну інтеграцію та надання допомоги у громаді;

наукова обґрунтованість, етичність і дотримання прав людини при здійсненні втручань у сфері психічного здоров'я;

розвиток супервізії як обов'язкового механізму професійної підтримки, забезпечення якості послуг та запобігання професійному вигоранню;

управління кадровими ресурсами на основі даних, аналізу та прогнозування потреб у кадрах;

функціонально-рольовий підхід, що передбачає чітке визначення та взаємодоповнюваність функціональних ролей фахівців у сфері психічного здоров'я з урахуванням виду допомоги, компетентностей, відповідальності та меж професійної діяльності.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Розв'язання проблеми нестачі та фрагментарності кадрового забезпечення у сфері психічного здоров'я здійснюється шляхом упровадження системного, багаторівневого та міжсекторального підходу до розвитку кадрового потенціалу, що ґрунтується на визначенні функціональних ролей і завдань фахівців у системі надання психічної допомоги, а не виключно на належності до окремих професій.

Ключовим напрямом є перехід від професійно орієнтованої та розрізненої моделі кадрового забезпечення до цілісної моделі екосистеми кадрових ресурсів, у межах якої різні групи фахівців виконують взаємодоповнювальні функції з надання різних видів допомоги у сфері психічного здоров'я. Застосування такого підходу забезпечує комплексність, безперервність і доступність допомоги у сфері психічного здоров'я для населення.

Реалізація зазначеного підходу передбачає впровадження комплексу взаємопов'язаних заходів, зокрема:

запровадження функціонально-рольового підходу до кадрового планування, що передбачає визначення функціональних ролей фахівців у системі охорони психічної допомоги з урахуванням різних видів допомоги у сфері психічного здоров'я (психосоціальної, психологічної, психіатричної допомоги, психотерапії, психологічної реабілітації), цільових груп населення та необхідних компетентностей;

узгодження системи підготовки та розвитку кадрів із фактичними функціями фахівців, включаючи перегляд освітніх стандартів, упровадження модульних програм і короткострокових курсів для виконання окремих ролей у мультидисциплінарних командах;

формування системи сертифікації фахівців у сфері психічного здоров'я;

розвиток системи безперервного професійного розвитку та супервізії як обов'язкових елементів забезпечення якості, безпеки та професійної стійкості фахівців;

посилення міжсекторальної взаємодії між сферами охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, ветеранської політики та органами місцевого

самоврядування з метою узгодженого планування, підготовки та залучення кадрових ресурсів;

зменшення регіональних дисбалансів кадрового забезпечення шляхом застосування фінансових, організаційних і професійних стимулів для залучення фахівців у громадах та на пріоритетних територіях.

Вищезазначені підходи відповідають принципам державної політики у сфері психічного здоров'я, зокрема принципам наукової обґрунтованості, комплексності, міжсекторальної координації та раціонального використання ресурсів, і ґрунтуються на найкращих міжнародних практиках розвитку кадрового потенціалу. Їх реалізація забезпечить перехід від реагування на окремі кадрові прогалини до системного розвитку кадрового потенціалу у сфері психічного здоров'я, сприятиме ефективному розподілу функцій між фахівцями, підвищенню доступності та якості психічної допомоги, а також створенню умов для сталості кадрових рішень у середньо- та довгостроковій перспективі.

Реалізація державної політики у сфері психічного здоров'я потребує залучення ширшого кола функціональних ролей та завдань, які можуть виконуватися фахівцями різних професій, а також іншими підготовленими особами відповідно до визначених компетентностей, рівнів підготовки та умов допуску до практики. Тому кадрове забезпечення у системі охорони психічного здоров'я розглядається як цілісна система взаємодії груп фахівців та функціональних ролей, що забезпечують надання різних видів допомоги у сфері психічного здоров'я, а саме:

1) фахівців у сфері психічного здоров'я з числа медичних працівників:

лікарів та сестер медичних (братів медичних), які надають спеціалізовану медичну допомогу та здійснюють діагностику і лікування психічних розладів, ведення складних клінічних випадків;

лікарів, фельдшерів та сестер медичних (братів медичних), які надають первинну медичну допомогу та забезпечують раннє виявлення психічних розладів і психосоціальних труднощів, надання психосоціальної допомоги, первинну оцінку стану та направлення осіб до спеціалістів відповідного профілю;

2) фахівців у сфері психічного здоров'я з числа працівників немедичних професій, які забезпечують:

психосоціальну підтримку, психологічне консультування, психосоціальну реабілітацію та відновлення, довготривалий супровід осіб і сімей;

психосоціальну підтримку у громаді, роботу з вразливими групами населення, зменшення стигматизації та підвищення доступності послуг з психічного здоров'я.

Залучення до виконання таких ролей здійснюється за умови чіткого визначення функцій, вимог до підготовки та обов'язкової супервізії.

Суміжні та координуючі ролі, які забезпечують міжсекторальну взаємодію, координацію послуг, соціальну, духовну або кризову підтримку, а також сприяють доступу осіб до необхідних послуг у сфері охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, ветеранської політики та інших дотичних сфер.

Програма ґрунтується на функціонально-рольовому підході до розвитку кадрового забезпечення та виходить з того, що не всі необхідні функції у сфері психічного здоров'я потребують запровадження окремих професій. Певні функції можуть виконуватися в межах різних професійних ролей за умови їх нормативного визначення. Для реалізації такого підходу має використовуватися рамка функціональних ролей.

Напрями, завдання і заходи з виконання Програми

Реалізація Програми здійснюється за ключовими напрямами державної політики, що охоплюють повний цикл управління кадровими ресурсами у сфері психічного здоров'я – від системної оцінки потреб і визначення функціональних ролей до підготовки кадрів, забезпечення їх професійної якості, підтримки та утримання в системі, а також справедливого розподілу між регіонами.

Програма формує узгоджене бачення системних змін, реалізація яких забезпечується державою у взаємодії з іншими суб'єктами державної політики.

Основними напрямами державної політики з розвитку кадрових ресурсів у системі охорони психічного здоров'я, що реалізуються в межах цієї Програми, є:

1) оцінка кадрової спроможності та прогнозування потреб системи охорони психічного здоров'я;

2) запровадження функціонально-рольового підходу у системі охорони психічного здоров'я;

3) узгодження освіти, підготовки та допуску до професійної діяльності або виконання функціональної ролі у системі охорони психічного здоров'я;

4) удосконалення моделей безперервного професійного розвитку та супервізійної підтримки фахівців у сфері психічного здоров'я;

5) підтримка фахівців у сфері психічного здоров'я та збереження кадрового потенціалу системи охорони психічного здоров'я;

6) забезпечення регіональної кадрової спроможності та справедливого розподілу кадрових ресурсів у системі охорони психічного здоров'я.

Напрям 1. Оцінка кадрової спроможності та прогнозування потреб (управління на основі даних) системи охорони психічного здоров'я

Ефективна кадрова політика у сфері психічного здоров'я ґрунтується на системному обліку наявних ресурсів і прогнозуванні потреб з урахуванням рівнів допомоги, функціональних ролей і регіональних особливостей. У межах цього напряму формуються інструменти використання даних для планування потреби у підготовці кадрів, у тому числі державного замовлення, розвитку мережі послуг та ухвалення управлінських рішень.

Програма виходить з того, що ефективна кадрова політика у сфері психічного здоров'я неможлива без системного розуміння наявних ресурсів і реальних потреб. Держава має перейти від фрагментарного обліку кадрів до єдиної методології оцінки та прогнозування потреб, яка враховує різні рівні надання допомоги, групи фахівців та регіональні особливості.

Напрям 2. Запровадження функціонально-рольового підходу у системі охорони психічного здоров'я

Програма передбачає перехід від професійно орієнтованої моделі кадрового забезпечення до підходу, заснованого на функціях та ролях, необхідних для надання різних видів допомоги у сфері психічного здоров'я. Для цього розробляється та застосовується рамка функціональних ролей, що є інструментом з планування та розвитку кадрових ресурсів, який має описувати ключові ролі, їх функції, межі відповідальності, вимоги до підготовки, допуску до практики та супервізії.

Програма визнає, що традиційна модель кадрової політики, побудована виключно на переліку професій і посад, не дозволяє адекватно відповісти на сучасні потреби системи охорони психічного здоров'я. Тому впроваджується функціонально-рольовий підхід, що зосереджується саме на функціях та ролях, необхідних для надання різних видів допомоги у сфері психічного здоров'я, та має стати спільною основою для кадрового планування, освітньої політики, забезпечення безперервного професійного розвитку та міжсекторальної координації.

Напрям 3. Узгодження освіти, підготовки та допуску до професійної діяльності або виконання функціональної ролі у системі охорони психічного здоров'я

Зміст освіти та підготовки кадрів у сфері психічного здоров'я має забезпечувати набуття усього набору професійних компетентностей (знань, умінь, практичних навичок, ставлення), необхідних для ефективного виконання функцій з надання відповідних видів допомоги у сфері психічного здоров'я. Програмою передбачається поступовий перегляд та оновлення освітніх стандартів, програм підготовки та післядипломного навчання з урахуванням Рамки функціональних ролей, а також розвиток гнучких форматів підготовки для окремих функцій та ролей.

У межах цього напряму Програма також передбачає створення умов для оцінювання відповідності фахівців вимогам до професійної кваліфікації у сфері психічного здоров'я та забезпечення прозорості допуску до професійної діяльності або виконання визначених функціональних ролей. З цією метою, з урахуванням положень статті 39 Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», передбачається формування системи сертифікації фахівців у сфері психічного здоров'я, визначення переліку документів, що підтверджуватимуть присвоєння та/або підтвердження відповідної професійної кваліфікації або функціональної ролі.

Напрям 4. Удосконалення моделей безперервного професійного розвитку та супервізійної підтримки фахівців у сфері психічного здоров’я

Якість допомоги у сфері психічного здоров’я забезпечується через системний розвиток безперервного професійного розвитку та супервізійної підтримки фахівців. Програмою передбачено створення нормативних та організаційних умов, за яких безперервний професійний розвиток та супервізія є обов’язковими і системними елементами функціонування всієї системи охорони психічного здоров’я, з урахуванням специфіки регульованих професій у сфері охорони здоров’я, а також ролей на рівні громад та міжсекторальної допомоги.

У межах цього напряму передбачається визначення ролі заходів безперервного професійного розвитку у набутті, підтвердженні та підтриманні професійної кваліфікації або виконанні відповідних функціональних ролей, зокрема щодо їх обов’язковості, пріоритетних та рекомендованих тематик, а також взаємозв’язку з системою супервізії як інструментом забезпечення якості послуг, професійної підтримки та запобігання професійному вигоранню.

Напрям 5. Підтримка фахівців у сфері психічного здоров’я та збереження кадрового потенціалу системи охорони психічного здоров’я

Зважаючи на підвищене емоційне навантаження та ризики професійного вигорання фахівців у сфері психічного здоров’я, Програмою передбачено реалізацію заходів з психосоціальної підтримки фахівців у сфері психічного здоров’я, запровадження етичних стандартів та програм з розвитку управлінських та лідерських компетентностей фахівців у сфері психічного здоров’я.

Напрям 6. Забезпечення регіональної кадрової спроможності та справедливого розподілу кадрових ресурсів у системі охорони психічного здоров’я

Цей напрям спрямовано на зменшення регіональних дисбалансів у кадровому забезпеченні та забезпечення доступності допомоги у сфері психічного здоров’я для населення незалежно від місця проживання. Програмою передбачено формування умов, за яких планування, залучення та утримання кадрових ресурсів здійснюються з урахуванням реальних потреб громад та регіонів, а також стимулюється розвиток місцевої спроможності щодо надання послуг у сфері психічного здоров’я.

Для підвищення обґрунтованості управлінських рішень та узгодження кадрової політики з розвитком мережі послуг враховується функціонування Реєстру надавачів послуг у сфері психічного здоров’я, засади створення та функціонування якого визначено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2025 року № 1538 «Питання формування та ведення електронних реєстрів у сфері охорони психічного здоров’я» (Офіційний вісник України, 2025 р., № 99, ст. 6932) (далі – Реєстр). Зазначений Реєстр є одним з інструментів аналізу кадрової спроможності, моніторингу доступності послуг у

сфері психічного здоров’я та планування заходів на національному та регіональному рівнях.

Програмою передбачаються організаційні заходи з міжвідомчої координації, комунікації з професійними спільнотами та підтримки впровадження інструментів Програми на національному і регіональному рівнях.

Завдання і заходи з виконання Програми, що спрямовані на розв’язання проблем та досягнення мети Програми, наведено у додатку до Програми.

Очікувані результати від реалізації Програми

Реалізація Програми здійснюватиметься відповідно до завдань і заходів з виконання Програми.

Виконання Програми сприятиме:

забезпеченню доступних, безперервних, якісних та етично обґрунтованих послуг у сфері психічного здоров’я для населення відповідно до реальних потреб, сучасних науково обґрунтованих підходів та міжнародних стандартів;

подоланню кадрової недостатності та нерівномірності кадрового забезпечення у системі охорони психічного здоров’я;

розвитку моделей надання допомоги у сфері психічного здоров’я на рівні громад та міжсекторальної допомоги;

інтеграції фахівців медичних та немедичних професій у єдину систему охорони психічного здоров’я;

забезпеченню належного рівня підготовки, безперервного професійного розвитку та супервізійної підтримки фахівців у сфері психічного здоров’я;

зміцненню етичних засад професійної діяльності фахівців у сфері психічного здоров’я;

підвищенню спроможності системи охорони психічного здоров’я реагувати на наслідки збройної агресії, гуманітарні кризи та довготривалі психосоціальні виклики;

створенню умов для сталого розвитку кадрового потенціалу у системі охорони психічного здоров’я в довгостроковій перспективі.

Обсяги та джерела фінансування

Виконання Програми не потребує додаткових видатків з державного і місцевих бюджетів.

Фінансування заходів Програми здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на відповідний рік шляхом перерозподілу та ефективного використання наявних бюджетних ресурсів, а також у межах коштів міжнародної технічної допомоги, грантів та інших позабюджетних джерел, не заборонених законодавством.

_____